

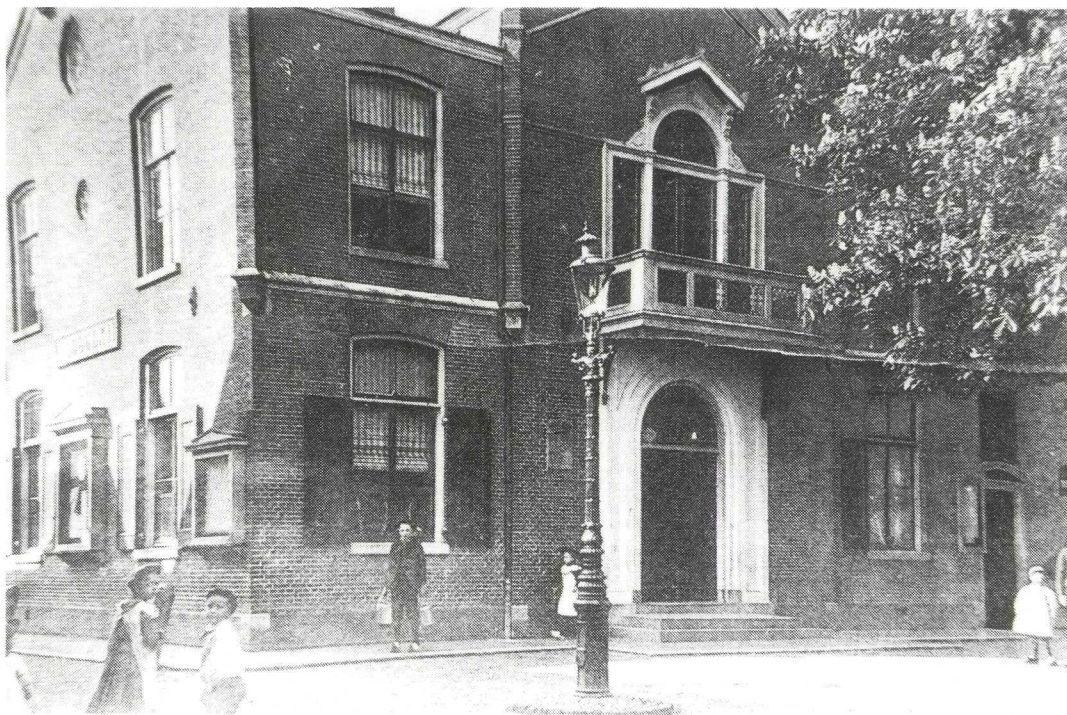
Krijn Scheepmaker (1790 - 1881), veldwachter en dichter te Breukelen

Henk J. van Es
Griftenstein 19, 3621 XJ Breukelen

In augustus 1994 kreeg de Historische Kring Breukelen via de Historische Vereniging "De Proosdijlanden" (Gemeente De Ronde Venen) fotokopieën aangeboden van acht gedichten die in de vorige eeuw te Breukelen gemaakt zijn door de veldwachter-gemeentebode Krijn Scheepmaker Janszoon.¹

De originelen zijn in het bezit van de heer J. van Spengen te Vinkeveen en waren daarvoor het eigendom van zijn inmiddels overleden plaatsgenoot P. Burggraaf. Ze zijn blijkens het handschrift en de ondertekening alle door Scheepmaker zelf geschreven. Het is niet bekend hoe de schrijfsels in Vinkeveen terecht zijn gekomen en of er een relatie is geweest tussen de families Scheepmaker en Burggraaf.

De oudste gedichten zijn in 1862 gemaakt. Ze gaan over het gemeentehuis aan de Nieuwstraat te Breukelen en over de lindeboom die daar heeft gestaan (zie Afbeelding 1). De daarop volgende gedichten hebben geen directe relatie met Breukelen. Het zijn "Heden den Gedenkdag van de Slag bij Lijpsig" uit 1863, "Op Zijne majesteit den Koning zijne verjaardag" uit 1867 en "Op de brand te Bodegraven", een aansporing tot hulp, uit 1870. Ook het gedicht "Gods almagt in de Natuur" uit 1868 gaat niet over Breukelen, maar over een uitstapje naar Arnhem. Ongedateerd is een humoristisch gedicht over de belastingaangifte van een dansmeester. In proza noteerde Scheepmaker een raadsel over een schaapskudde en gaf hij een opsomming van de Franse verliezen in de oorlog van 1870. Het laatste gedicht dat we van hem kennen, "Ter gedagtenis", schreef Krijn in 1878 toen hij van het gemeentehuis naar de veldwachterswoning aan het Kerkplein verhuisde.



Afb. 1. Het gemeentehuis aan de Nieuwstraat omstreeks 1916. (Foto-archief Historische Kring Breukelen.) De nieuwe lindeboom heeft alweer een flinke kruin.

De veldwachter

Krijn Scheepmaker werd in 1790 te Vreeland geboren, maakte als militair de volkerenslag te Leipzig mee² (waarbij Napoleon door samenwerkende Pruisische, Oostenrijkse en Russische troepen uit die stad verdreven werd; 16 - 19 oktober 1813) en keerde terug in zijn geboorteplaats, waar hij trouwde en twee dochters kreeg. In 1830 werd hij als zodanig benoemd in Breukelen-St. Pieters op een salaris van f 160 per jaar.³

Vijfendertig jaar lang genoot Scheepmaker dezelfde jaarwedde,⁴ maar er moet toch wel enige waardevermindering zijn geweest, want zijn opvolger Frans Nullen kreeg een beginsalaris van f 300 per jaar. Toen Scheepmaker in 1866 op 76-jarige leeftijd op eigen verzoek eervol ontslag had gekregen, verleende de gemeenteraad hem jaarlijks een gratificatie van f 80, die in de archiefstukken ook wel pensioen werd genoemd.⁵

Waar Scheepmaker in 1830 ging wonen weten we niet, maar toen in 1849 het bevolkingsregister werd aangelegd, woonde hij met zijn vrouw en dochter Marretje in de Vliegende Kraai bij de sluis in de Weere (die naar het oosten overging in de Weersloot).⁶ In 1852 verhuisde hij naar Breukelen-Nijenrode, waar hij aan de noordkant van de Brugstraat een huis huurde (Wijk A, nr. 177, het huidige nr. 15). Daar overleed een jaar later zijn vrouw. Anderhalf jaar later trouwde de toen 65-jarige Scheepmaker met de veel jongere weduwe Pietje Paardekooper-Wesselman uit Nieuwer Ter Aa. Nog datzelfde jaar 1855 verhuisde hij naar Breukelen-St. Pieters, Zandpad 13a. Dat was een van de drie huizen die toen tussen de buitenplaats "Vegt en Hoff" en de boerderij "Watervoor" stonden.⁷

In 1862 was aan de Nieuwstraat tegenover Het Regthuys het nieuwe gemeentehuis van Breukelen-Nijenrode verrezen.⁸ In de rechtervleugel bevond zich de uit twee vertrekken bestaande dienstwoning voor de conciërge. Het gemeentebestuur had deze woning en de erbij behorende nevenbetrekking aangeboden aan de 44-jarige veldwachter van Breukelen-Nijenrode, Gijsbert van Dijk.⁹ Deze weigerde echter en de burgemeester, die zijn ambt ook in Breukelen-St. Pieters bekleedde, polste toen de bejaarde veldwachter Scheepmaker. Die voelde er wel voor, want hij zou er gratis mogen wonen. Als tegenprestatie moest hij of zijn vrouw zorgen voor het schoonhouden van het gemeentehuis en het aansteken van de kachels en de lampen. Nadat de gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode hem had benoemd¹⁰ en de raad van Breukelen-St. Pieters akkoord was gegaan met de nevenbetrekking van zijn veldwachter,¹¹ betrok Krijn op 23 juli 1862 met vrouw en dochter de dienstwoning.

Eerste optreden als dichter

Krijn Scheepmaker merkte al gauw dat de burgers van Breukelen-Nijenrode, die voor het merendeel in sobere eenkamerwoningen huisden, kritiek hadden op de omvang van het nieuwe gemeentehuis en de hoogte van de stichtingskosten.

Volgens het eerste ontwerp zou het gebouw een souterrain krijgen, waarin aan de zuidkant de conciërgewoning en de soepkeuken met een door de heer Willink van Collen geschonken soepketel zouden komen en aan de noordkant een grote provisiekelder en twee cellen voor arrestanten. De gemeenteraad had het plan echter afgewezen en een breder gemeentehuis laten bouwen met een imponerende toegang waarboven een breed balkon. Dit hoofdgebouw werd geflankeerd door twee lagere zijvleugels. Het souterrain was echter weggelaten, waardoor het bordes met zijtrappen plaats moest maken voor een gemakkelijk toegankelijke hardstenen stoep. De conciërgewoning kwam toen op de begane grond in de westelijke zijvleugel. De soepkeuken kreeg een plaats in het ernaast gelegen bijgebouw, waarin zich ook de politiecellen bevonden. Onder het gemeentehuis was een grote kelder, die echter niet werd gebruikt.¹² Ook daarop richtte zich het commentaar van de burgers.

Het Gemeente huis zoo heel oetbeinvet,
 De mensch die schrijkt als hij't aanschouwt
 Van Heeren Glazen en Bordes,
 Vertrikken veel, geloof wel zes,
 twee Cellen om de mensch te sluilen
 twee deuren aan de gunst van buiten
 Een Sloopgebouw, voor de armen man,
 My dunkt ik weet er alles van,
 Een kelder als een boere sloot,
~~My dunkt hij weet over groot,~~
 om hem te vullen met wat graan
 Er kon wel 100. Muid in gaan,
 tes beten als zoo weinig dan,
 is nuttig voor den armen man,
 om brood te bakken en wat Al.
 De Sloop die ook wel smaken zal,
 vervulling voor een Huisgezin,
 En dan wat Spek, of vleesch er in,
 100 gelden nu bij een gebracht,
 Maak al het doen in grootte kracht,
 Dan is alles goed, wat men nu ziet,
 Maar anders is het, maar een niet
 N.N. als u mij zag
 u zou mij kennen
 1862

Afb. 2. Het anonieme gedicht op het gemeentehuis.

Scheepmaker zal begrip hebben gehad voor zijn mopperende dorpsgenoten, want hij schreef een kritisch gedicht over het gemeentehuis. De toevoeging: "N.N. (Ennen) als u mij zag, u zou mij kennen 1862" (zie Afbeelding 2) wijst erop dat het gedicht anoniem verspreid is. Waarschijnlijk durfde hij er als gemeente-ambtenaar niet openlijk voor uit te komen. Hij gaf de suggestie de kelder te benutten als opslagplaats van voedsel voor de arme burgers, waardoor de hoge uitgaven voor het gemeentehuis wat meer gerechtvaardigd zouden zijn. Waarschijnlijk is het gedicht bij de autoriteiten toch in goede aarde gevallen, want nog uit datzelfde jaar stamt een bijna identieke versie voorzien van een titel en de auteursnaam.

Bewondering voor de natuur

Op 1 augustus 1866 kreeg de toen 76-jarige Scheepmaker eervol ontslag als veldwachter van Breukelen-St. Pieters. De gemeentesecretaris berichtte hem dat hem een pensioen van f 80 per jaar was toegekend en wenste hem toe, "dat aan uwen hoogen leeftijd nog vele gezonde dagen moge[n] volgen en gij nog lang een rustig genot moogt hebben van de welverdiende vruchten van uw trouw en ijverig leven". Scheepmaker had nu wat meer tijd voor zijn werk als conciërge van het gemeentehuis en vond in de zomer van 1868 zelfs tijd voor een reis naar Arnhem. Dat deed hij samen met een familielid uit Amsterdam en met zijn vroegere buurman Reyer Rijkse.¹⁶ In Arnhem ont-haalde de bevriende gastheer hen op een rijtoer in de bosrijke omgeving en een maaltijd in Rozendaal. Scheepmaker was zo onder de indruk van het natuurschoon, dat hij een lang gedicht over deze reis schreef onder de titel "Gods almagt in de Natuur".

De eerste van de tien zesregelige strofen luidt: "Wij zijn naar Arnhem heen gerijst. / De Heer heeft ons daar ook gespijst, / En ons ook weer beveiligd. / De aankomst bij een oude vriend, / Daar wierd men dadelijk bediend, / Gods goedheid ook geheiligd."

Over de tuinen van Rozendaal schrijft hij: "Een mensch moet daar verstomt van staan, / Gods wonderen er te Prijzen, // Van watervallen en fontijn. / De Schepping is daar Heerlijk rijn, / van Bergen en valeijen, / van Boomen en gewassen daar."

Op de terugweg bezochten ze een kasteel: "Van daar naar 't pragtig huis te Velp, / Daar wierdt men waarlijk overstelpt van al de wonderheden, / Die daar te zien was in dat huis."

In de laatste strofe vertelt Scheepmaker over de terugtocht naar Arnhem: "Nu gaane wij weer Stadswaars heen, / En alles wandeld daar te been, / Bij Heerlijke gebouwen. / De Rijnstroom loopt zijn velle vaart, / En alles waar ons oog op staart, / Het zal ons nooit be-rouwen."

Scheepmaker mag dan zonder spijt genoten hebben van het natuurschoon bij Arnhem, ik vind het jammer dat hij niet de fraaie Vechoevers bij Breukelen heeft bezongen. Zou die schoonheid voor hem dan zo alledaags zijn geweest, dat het niet in hem opkwam er een gedicht aan te wijden? Of deed hij dat wel, maar is het verloren gegaan?

De conciërge

Scheepmaker heeft zestien jaar lang zijn werk als conciërge van het gemeentehuis verricht. In het koude jaargetijde moest hij, voordat zijn veldwachtersdienst in Breukelen-St. Pieters begon, de kachels aanmaken en de olielampen aansteken. Bij het schoonmaken van de lokalen zal zijn vrouw hem zeker geholpen hebben, want dat moest vaak in de late avonduren of 's morgens vroeg gebeuren. Gedurende de wintermaanden werden de lokalen immers verhuurd aan de Afdeling Breukelen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, die er vanaf 1862 vergaderingen en "volksvoorlezingen" hield. Vanaf 1865 werd de bovenzaal van het gemeentehuis ook door de Tekenschool van deze Maatschappij gebruikt voor avondlessen. In 1873 werden daarvoor onderwijzers van de ambachtschool uit Amsterdam aange-trokken.¹⁷

Omdat het inkomen van Scheepmaker na zijn pensionering als veldwachter gehalveerd was, verzocht hij het gemeentebestuur hem vrijstelling te geven van de personele belasting voor de door hem gebruikte kamers in het gemeentehuis. Op 24 september 1867 verleende de gemeenteraad hem deze vrijstelling en kreeg hij restitutie van de reeds betaalde belasting-gelden. Scheepmaker was nu overdag vrij en assisteerde soms de secretarie-ambtenaar en gemeente-ontvanger Dirk van der Veen.

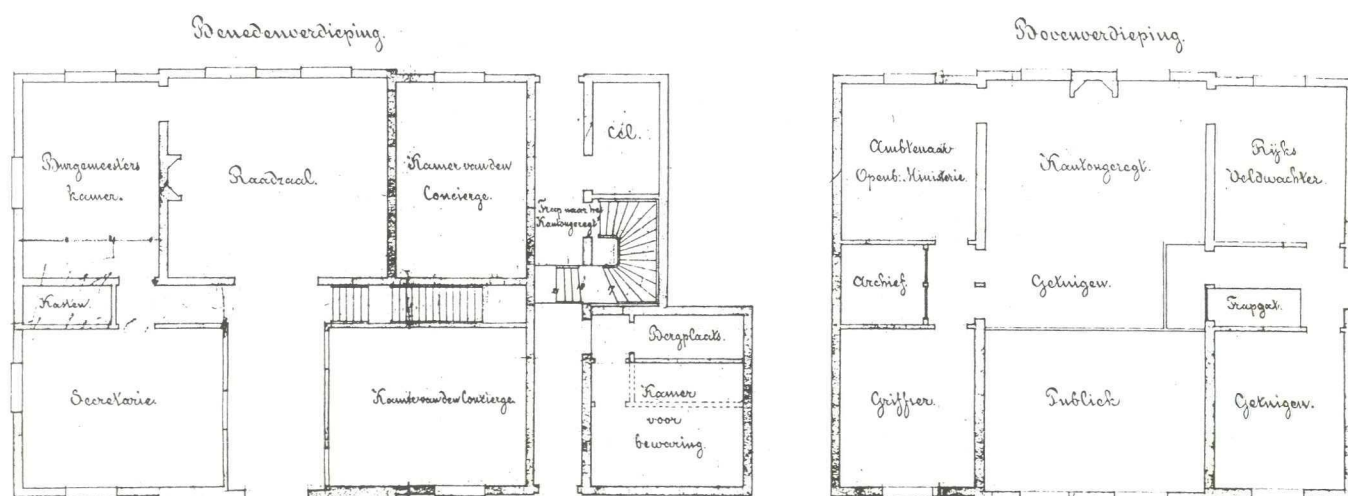
Hij werd daarvoor beloond, want in 1867 gaf het gemeentebestuur hem een gratificatie van f 25 voor "schrijfwerk en andere diensten door hem ter secretarie gepresteerd".¹⁸

Scheepmaker kreeg daarna een salaris van f 25 per jaar. De in 1872 benoemde burgemeester P.L.A. Collard vond dit echter te weinig, waarna het op zijn voorstel door de gemeenteraad met ingang van 1 januari 1874 werd verdubbeld tot f 50 per jaar.¹⁹ Van 1872 tot 1877 ontving Scheepmaker bovendien een gratificatie van f 25 voor zijn werk als conciërge of bewaarder van het gemeentehuis.²⁰

Het werk van Scheepmaker nam in 1874 toe. Toen besloot de gemeenteraad "het waschkloek naast het gemeentehuis" als wachtlokaal in te richten, "waar de Nachtwachts bij het doen hunner ronde van tijd tot tijd kunnen schuilen".²¹ In 1877 werd bekend, dat het kantongerecht van Loenen naar Breukelen zou worden verplaatst. De gemeenteraad besloot daarop het gemeentehuis te verbouwen naar een tekening van architect Van der Werf. De zijvleugels kregen, aansluitend bij het middengedeelte, een bovenverdieping waar het kantongerecht gehuisvest zou worden (zie Afbeelding 3). Het naastgelegen gebouw met de soepkeuken en het wachtlokaal moest tot huis van bewaring verbouwd worden en zou er een verdieping met twee cellen bij krijgen (zie Afbeelding 4). Na goedkeuring van de plannen door Gedeputeerde Staten van Utrecht vond op 13 maart 1878 de aanbesteding plaats.²² De conciërge-gemeentebode zou voortaan een zwaardere taak krijgen en ook worden benoemd als gevangenebewaarder bij het kantongerecht. Dit zou te veel worden voor de 87-jarige Scheepmaker. Die was bereid terug te treden, waarna de burgemeester op 19 september 1877 van de gemeenteraad volmacht kreeg "de conciërgewoning op de thans bestaande voorwaarden door veldwachter Van Dijk te laten betrekken en K. Scheepmaker te laten verhuizen naar de woning van G. van Dijk aan het Kerkplein".²³

Krijns opvolger Willem van Dijk²⁴ was de 30-jarige zoon van veldwachter Gijsbert van Dijk. Willem was sinds kort veldwachter in de gemeente Ruwiel en kwam na de verbouwing op 1 mei 1878 in het gemeentehuis, wijk A nr. 88 te Breukelen wonen. Vader Gijsbert van Dijk verhuisde met zijn gezin van Kerkhof nr. 52 (nu Kerkplein 16) naar Kerkstraat nr. 85, waar hij op 24 maart 1878 overleed.

Krijn Scheepmaker betrok al in januari 1878 de vrijgekomen veldwachterswoning op het Kerkhof. Die vormde het linker deel van de dubbele woning, waarin ook de gemeentewerkman-lantaarnopsteker Cornelis van den Hoed woonde. Scheepmaker moest nu zelf zijn huur betalen en vroeg daarom een toelage van het gemeentebestuur, "aangezien het genot der vrije

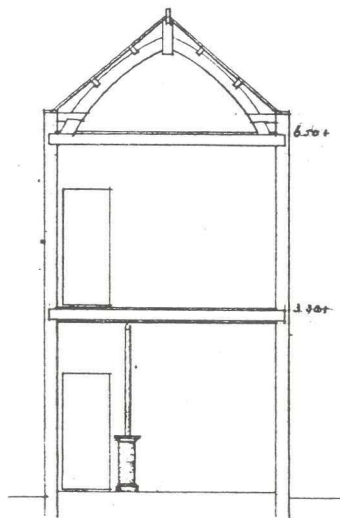


Afb. 3. Werktekening voor de verbouwing van het gemeentehuis in 1877.

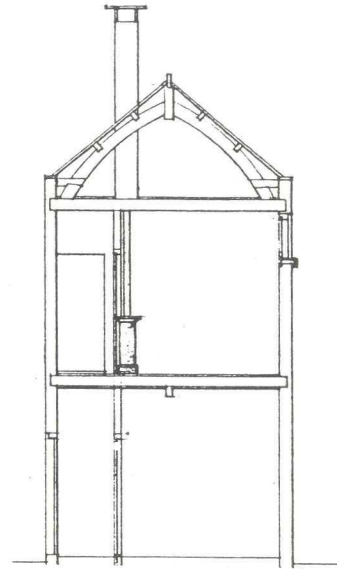
woning na zijn vertrek uit het gemeentehuis heeft opgehouden". De gemeenteraad besloot op 11 februari 1878 hem jaarlijks een aanvulling op zijn pensioen te geven die overeenkwam met de huurwaarde van zijn nieuwe woning.

Huis van bewaring te Breukelen.

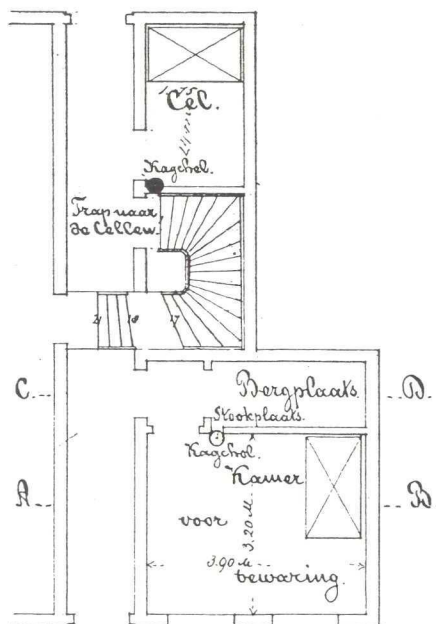
Doorsnede over l.B.



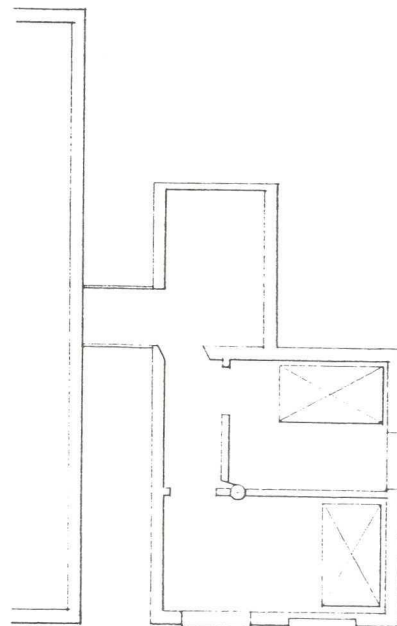
Doorsnede over l.D.



Benedenverdieping.



Gewijzigde bovenverdieping.



Afb. 4. Werktekening van de verbouwing van de soepkeuken tot Huis van Bewaring in 1877.

Het laatste gedicht

De verhuizing naar de woning bij het kerkhof was voor Scheepmaker een emotionele gebeurtenis. Hij dacht nu nog maar eenmaal te zullen verhuizen en wel naar zijn graf. Daarover schreef hij het gedicht "Ter gedagtenis".

De tekst "Zij leven voor God", die op het kerkhofhek naast zijn huis stond, gaf hem hoop op eeuwig leven en vertrouwen in de toekomst.

**Ter gedagtenis
(Een Klijnderhuizing op dees Aard,
Een grootte verhuizing Hemelwaard
willen wij allen hopen.)**

Wij zijn nu uit het gemeente huis,
Digt bij ons graf en Kerk of Kluis,
Al waar de doode werde ontboden.
Op het hek staat zij leven Goden.
Is dit nu een oprechte Zin
Dan is het sterven een gewin.
Dan leven zij ter Eeren
Voor God den Opperheren,
In Jezus hunnen Koning,
In zijn gemaakte woning,
Die Jezus heeft bereidt,
Van Ewigheid tot Ewigheid, (Amen)

Opgemaakt en geschreven den 12 Januarij
1878 door mij K. Scheepmaker
in den Ouderdom van zeven en tagtig
Jaren tien Maanden en zes dagen.
K. Scheepmaker Janzoon
Breukelen Nijenrode
12 Januari 1878

Krijn zal bij het schrijven van dit gedicht allereerst aan zichzelf hebben gedacht en niet hebben vermoed, dat zijn zeventien jaar jongere vrouw hem nog zou voorgaan. Ze overleed een half jaar later, op 28 juli 1878, en werd op het kerkhof achter haar huis begraven. De hoogbejaarde weduwnaar bleef niet op het Kerkplein wonen, maar vertrok op 27 september 1878 naar zijn dochter Marretje in Amsterdam. Een jaar later, op 6 augustus 1879, verhuisde hij naar Breukelen-St. Pieters, waar hij bij zijn dochter Geertrui introk. Die woonde met haar man Arnoldus van Dieën nog steeds aan de Weere bij "De Vliegende Kraai".²⁵ Krijn overleed daar op 7 november 1881 in de leeftijd van ruim 91 jaar. Hij werd bij zijn vrouw in Breukelen-Nijenrode begraven.

Krijn Scheepmaker was geen begaafd dichter, eerder een rijmelaar, maar heeft voor ons wel enkele dingen uit de geschiedenis van Breukelen vastgelegd. Voor zichzelf heeft hij het gezegde "Wie schrijft, die blijft" enigszins bewaarheid, want dank zij zijn gedichten hebben we de veldwachter leren kennen als een goed waarnemer van mens en natuur, en als een vroom man die bewogen was met het lot van zijn medemensen.

Noten

- 1 Krijn Scheepmaker, geb. Vreeland 6.3.1790 (zoon van Jan Scheepmaker en Geertrui Hageman), overl. Breukelen-St. Pieters 7.11.1881, Nederlands Hervormd, veldwachter-gemeentebode te Breukelen-St. Pieters van 1.11.1830 tot 1.8.1866, conciërge gemeen-

- tehuis te Breukelen-Nijenrode van 1862 tot 1878; gehuwd met Marretje de Boer, geb. Vreeland 1789 (dochter van Cornelis de Boer en Oetje de Ronde), overl. Breukelen-Nijenrode 2.11.1853. Het echtpaar had twee dochters: Geertrui, geb. Vreeland 19.9.1820 en Marretje, geb. Vreeland 13.7.1828. Krijn hertrouwde te Ruwiel op 20.4.1855 met Pietje Wesselman, geb. Ruwiel 31.12.1807 (weduwe van Cornelis Paardekoper, dochter van Pieter Wesselman en Gerritje Paardekoper), overl. Breukelen-Nijenrode 28.7.1878.
- 2 Scheepmaker vermeldt dit in zijn herinneringsgedicht uit 1863: "Heden den Gedenk-dag van de Slag bij Lijpsig, in 1813, den 16. 17 en 18 october". In de zes strofen van dit ge-dicht beschrijft Krijn wat hij op het slagveld heeft meegemaakt. In de tweede strofe staat: "Gebrom weergalmde door de Lucht, / De franschen gingen op de vlucht, / Al van het vuur, dat hun genaakte". De drie laatste strofen luiden: "De Aarde lag bezaaid met Lijken, / Wie zou bij t.aanzien niet bezwijken, / Van mannen in hun vleer en Kragt. / Ginds branden Huizen, daar gehugten, / Men kon de menschen hooren zugten, / In de Akelige duistere Nagt. // Ik was ook dier tijd, een van dien, / van duizenden omringt te zien, / vant vijands vuur en hagelbuijen. / Dog God heeft mij zigbaar bewaart. / Dog duizenden zijn niet gespaard, / van 2 duizend Stuks kanons vuur Luijen. // Zoo is die Slag al voor die Stad, / Op Heiden grond toen plaats gehad, / Waar door zij dezen dag nog vieren. / Bij Lijpsig een der grootste magt, / Die de vorsten daar te zamen bragt, / Waar God hun schonk, de Louerieren. - opgemaakt door mij K. Scheepmaker Janzn den 25 october 1863 te Breukele-nijenrode".
 - 3 Archief gemeentebestuur Breukelen-St. Pieters (Gemeentehuis te Breukelen), Nieuw Archief, inv. nr. 398 - 400, Gemeenterekeningen 1830 en 1831. Uit de rekeningen blijkt, dat Scheepmaker in november 1830 veldwachter Jacob Kooper opvolgde. In het eerste Gemeenteverslag van Breukelen-St. Pieters uit 1851 (Nieuw Archief inv. nr. 21) wordt hij genoemd als veldwachter en bode van de hele gemeente Breukelen-Proosdij (sic!). Hij werd bijgestaan door de gemeentebode Zeger Bakker in Breukeleveen. De te Breu-kelen-Nijenrode gestationeerde hulpmarechaussees verleenden ook in Breukelen-St. Pieters veiligheidsdiensten. De bode verzorgde de afkondigingen in de gemeente, door die op zondag "na de voormiddaggodsdienstoefening" bij een der hoofddeuren der kerk af te lezen; in geval van spoed vond de afkondiging op een doordeweekse dag plaats, nadat de bevolking door klokkeppen of trommelslag daarop opmerkzaam was ge-maakt.
 - 4 Archief gemeentebestuur Breukelen-St. Pieters, Nieuw Archief, inv. nr. 54, brief nr. 116, Staat van het policiewezen in de gemeente in 1861: "veldwachter K. Scheepmaker, geb. 1790, aangesteld 1830, tractement f 160 + kleding, vroegere dienst militair, hoewel bejaard echter nog zeer geschikt". Zie ook inv. nr. 56 - 58, gemeenteverslagen over 1863, 1864 en 1865.
 - 5 Archief gemeentebestuur Breukelen-St. Pieters, Nieuw Archief, inv. nr. 59, brief nr. 92 d.d. 1.8.1866. De gemeenterekening 1867 (inv. nr. 61) meldt: "pensioen aan den gewezen gemeenteveldwachter K. Scheepmaker f 80". Dit pensioenbedrag wordt genoemd in de jaarrekeningen tot 1882 (inv. nr. 423). Krijn wordt opgevolgd door Frans Nullen, veldwachter te Maartensdijk (inv. nr. 59, brief nr. 78, 80 en 83).
 - 6 Bevolkingsregister Breukelen-St. Pieters 1849 - 1860, folio 151, Zandpad nr. 56. Even verder aan de Weersloot woonde op nr. 55 (later Zogdijk 70; de Zogdijk heet thans Scheendijk) dochter Geertrui met haar man Arnold van Dieën en zes kinderen. Daar-tussen woonde op nr. 56a de sluiswachter Peter van Nedereind.
 - 7 Op Zandpad 12, "Vegt en Hoff", woonde omstreeks 1860 de familie Tjarda van Starken-borg Stachouwer, op nr. 12a de arbeider H. Vervat, op nr. 13 de koopman Arie Snel, op nr. 13a veldwachter Scheepmaker en op nr. 13b, de boerderij "Watervoor", woonde Reijer Rijkse met zijn gezin. "Villa Nuova" en de gebouwen van fouragehandel Streng waren er toen nog niet.
 - 8 Zie B. Barelds, 1987. De gemeente Breukelen en haar secretarieën. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 2, nr. 3, blz. 88 - 101. De bijgevoegde Afbeelding 5 toont niet het gemeentehuis van 1862 maar dat van 1878, toen ook de zijvleugels een bo-venverdieping kregen om daarin en in de bovenzaal van het middengedeelte het kan-tongerecht te kunnen onderbrengen.
 - 9 Gijsbert van Dijk, geb. Neerlangbroek 6.12.1818, overl. Breukelen-Nijenrode 24.3.1878, gehuwd met Eva van der Lee, geb. Neerlangbroek 10.10.1825. Zijn kleinzoon en naam-genoot vestigde later een boekhandel en drukkerij in de Achterstraat, nu Kerkbrink te Breukelen.
 - 10 Gemeentearchief Breukelen-Nijenrode (Gemeentehuis te Breukelen), inv. nr. NN4, Notulen Raadsvergaderingen 1858 - 1867, vergadering van 4.6.1862.

- 11 Archief gemeentebestuur Breukelen-St. Pieters, Nieuw Archief, inv. nr. 3, Raadsnotulen 1850 - 1864, vergadering van 23.6.1862.
- 12 In de gemeenteraadsvergadering van 1.9.1863 stelde huisarts Floris Vos voor de kelder te verhuren, maar dat voorstel werd aangehouden.
- 13 A.A. Manten, 1993. Het Regthuys van Breukelen met bijbehoren in 1597. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 8, nr. 1, blz. 46 - 47.
- 14 H.J. van Es, 1992. Boerderij Sterreschans in Oukoop. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 7, nr. 2, blz. 98 - 103, in het bijzonder blz. 99.
- 15 Archief Dorpsgerechten (Rijksarchief te Utrecht), inv. nr. 371, extract testament d.d. 21.9.1804.
- 16 Onder het gedicht staat: "IJnde van onze rijs op den 12 Julij 1868 van Amsterdam en Breukelen H. Scheepmaker, K. Scheepmaker en R. Rijkse".
- 17 Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 4, gemeenteraadsvergaderingen op 30.10.1862 (huurprijs f 50 per jaar), 17.8.1863 (huurprijs f 40) en 17.8.1865 (verzoek om kosteloos gebruik der bovenzaal ten dienste van de tekenschool; de huur wordt dan f 20 met gratis verwarming). Tot 1873 bleef de huur f 20 per jaar. Volgens inv. nr. NN 5 d.d. 8.8.1873 ontving de gemeenteraad toen een verzoek van de heer Schalijs, voorzitter van de Afd. Breukelen der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, om subsidie voor de tekenschool die anders "uit gebrek aan de noodige ondersteuning noodzakelijk moet te niet gaan". De voorzitter van de gemeenteraad zei, dat "eenige Heeren van Breukelen-St. Pieters het belang beseffende van zodanige inrigting, bereid zijn dezelve krachtdadig te ondersteunen en dat het bestuur der teekenschool zich voorstelt in de inrichting eenige wijziging te brengen door o.a. in plaats van 4 nu 8 maanden 's jaars les te geven en onderwijzers der ambachtschool uit Amsterdam te engageren". Besloten werd voorlopig voor een jaar een subsidie van f 100 toe te kennen.
- 18 Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 4, vergadering van 17.5.1867.
- 19 Gemeentearchief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 5, Notulen Gemeenteraad 1868 - 1882, vergadering van 25.9.1874.
- 20 Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 5, vergaderingen van 17.9.1872, 3.10.1873, 15.1.1875, 25.1.1876 en 17.5.1878.
- 21 Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 5, vergadering van 8.11.1874.
- 22 Gemeentearchief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 5, vergaderingen van 10.4.1877 en 8.2.1878. Zie ook inv. nr. 1409, Gebouwen: openbare aanbesteding "van het verbouwen van het raadhuis voor kantongerecht en van het inrichten der soeploods tot huis van bewaring". Er waren twee inschrijvingen voor het metselwerk (J. Hageman f 2095, G. en W. Vermeulen en Koenen f 2157) en zes voor het timmerwerk (G.H. van der Wilt f 2035, D. Koning f 1698, N.E. Gerwig f 1780, H. van den Grampel f 2110, H. Griffioen f 1950 en P. van Schaik uit Ter Aa f 2051). Het werk werd gegund aan Hageman (borgen Griffioen en Gerwig) en Koning (borgen G. Vermeulen en B. Breuninghoff).
- 23 Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. NN 5, vergadering van 19.9.1877.
- 24 Willem van Dijk, geb. Neerlangbroek 6.7.1848. Van Dijk was aanvankelijk tuin-knecht en werd op 18.9.1877 benoemd tot veldwachter te Ruwiel. Van 1885 tot 1937 was hij ook marktmeester van de kaasmarkt (zie H.J. van Es, 1989. De kaasmarkt in Breukelen (1). Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 4, nr. 4, blz. 177 - 187).
- 25 Volgens het bevolkingsregister van Breukelen-St. Pieters was het adres van Arnold van Dieën in 1860 "Zogdijk, wijk B nr. 70"; in 1870 kreeg dit huis de aanduiding "Zandpad, wijk A nr 103", later nr. 112. De sluiswachter Petrus van Oostveen woonde Zandpad nr. 71, in 1870 vernummerd tot 105, later 114. In 1879 werd Van Oostveen opgevolgd door sluiswachter Gijsbertus Peek. Arnolds zoon Hendrik van Dieën (geb. Breukelen-St. Pieters 16.4.1841) was in 1878 met vrouw en twee dochters naast zijn ouders op nr. 113 komen wonen.